

Universitätsbibliothek Paderborn

Cvrsvs Theologici ...

Ea Brevitate Conscriptus, Qvam Tot Tantarvmqve Rervm Amplitudo Et
Varietas Patitvr ...

Quas Prima Pars Et Prima Secundæ Divi Thomæ Complectvntvr -
Qvæstiones Insvper Ad Mores & praxim spectantes, quæ peculiarem cum
Scholasticis habent connexionem, declarantur

Carleton, Thomas Compton

Leodii, 1659

Sect. II. An concupiscentia causet involuntarium.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13718

metu sunt esse etiam faciendam quid involuntaria.

Quo sensu metus causat involuntarium.

V.
Dices, hinc sequi observationem mandatorum Dei frequenter fore involuntaria.

VI.
Observatio mandatorum fit sapè sine omni renitentia.

Vnde in mandatorum observatione proveniat renitentia.

VII.
Quomodo metus irrita reddat ea, quæ ex metu sunt.

facilius ijs ignoscunt homines, qui ex metu peccant. Tandem licet actio illa simpliciter sit iuxta voluntatem absolutam, proijcendi scilicet merces, est tamen contra aliam voluntatem, seu affectum erga merces, quo eas retinere vellet, si salvâ vitâ posset. Dicitur verò metus causare involuntarium, non quòd sit causa ut res hîc & nunc involuntariè fiat, imò metus est causa totius voluntarij in actu, involuntarium autem provenit ex amore erga merces. Metus itaque solum causat involuntarium materialiter & specificativè, in quantum scilicet est causa, ut illa actio simpliciter fiat, quæ aliundè est involuntaria.

V. Dices: ergo observatio mandatorum Dei erit secundum quid involuntaria, cum fiat frequenter ex metu gehennæ, atque ita habere displicentiam inefficacem, quod citra periculum æternæ damnationis non possit Deum offendere, sicque haberet complacentiam in peccato, optando quasi ut sibi fas esset illud committere, & consequenter in omni semper actu observationis præcepti ex timore gehennæ, peccaret: quod licet aliqui concedant, Concilium tamen Tridentinum sessione 14. cap. 4. expressè definit, attritionem conceptam ex metu gehennæ esse bonam; ergo juxta Concilium licet metus gehennæ sit causa adæquata observationis alicujus mandati, adhuc actus quo quis illud observat, poterit esse honestus.

VI. Respondetur omnem mandatorum observationem, etiam ex metu, non esse secundum quid involuntariam, nec semper fieri cum illâ renitentia voluntatis, sed cum maximâ promptitudine. In iis autem casibus: in quibus intervenit subinde renitentia, non ita quis afficitur animo, ut habeat hanc voluntatem, nollem restituere exempli gratiâ, aut aliud istiusmodi facere, quantumvis sit præceptum, nisi esset infernus; hic enim actus esset malus, & peccaminosus: sed renitentia, quam quis habet in observatione præceptorum, provenire potest ex affectu quem habet ad pecuniam exempli gratia secundum se, ratione cuius affectus sentit difficultatem in restituendo. In his itaque & similibus, quæ sunt cum renitentia, affectus plerumque ut dixi non est huiusmodi, nollem restituere, vellet furari, &c. si non esset infernus; sed fertur in omissionem rei præceptæ materialiter sumptæ, & secundum se, optando omissionem illam si fieri posset, seu cupiendo rem illam non fuisse præceptam, aut illius omissionem, non esse prohibitam.

VII. Quomodo autem metus irrita reddat, vel non reddat ea quæ ex illo sunt, jure naturæ scilicet, vel positivo, & alia huiusmodi, non est nostri instituti hîc discutere: videatur Sanchez lib. 4. de Matrimonio disp. 8. 14. & 15. Salas hîc disp. 3. sect. 1. Layman libro primo, tractat. 2. capite sexto, & alii.

SECTIO SECUNDA.

An concupiscentia causet involuntarium.

L
Pro quo hic sumatur concupiscentia.

CONCUPISCENTIA est passio, seu vehemens affectus appetitus sensitivi, movens & inclinans voluntatem ad aliquid amplectendum. Quamvis autem concupiscentia propriè loquendo importet actum concupiscibilis, in præsentem tamen eam sumimus pro quocumque motu appetitus etiam irascibilis, præter metum, de quo proximè

dicitur est. Concupiscentia autem ut hîc observat S. Thomas q. 77. a. 6. est duplex; antecedens, quæ nimirum causa est vel occasio effectus voluntarij: & consequens, sic dicta, quòd in actum non influat, nec causet voluntarium, nisi in quantum licet consequenter se habeat ad unum actum, potest tamen antecedere alium, & esse illius causa: potest etiam esse causa perseverantiæ eiusdem actus vel operis, quamvis non fuerit causa primæ illius productionis.

Dico itaque concupiscentiam, etsi frequenter causet voluntarium sine involuntario, absumendo scilicet difficultatem omnem & trilitiam, quæ vel in objecto ipso, seu fine, vel medijs in illius adeptione adhibitis intervenire possit, aliquando tamen causare involuntarium secundum quid, & per accidens, non in medijs tantum, sed etiam in ipso fine. Est contra Vasquez hîc Disp. 27. cap. 4. & alios, qui docent licet in medijs ad finem assumptis, ut in perferendâ nocte frigidâ ad furandum aut fornicandum, concupiscentia causet involuntarium, nunquam tamen illud causare in fine.

Contrarium nihilominus, ut dixi, est probabilius. Ratio est; licet namque finis, seu res illa ad quas movet concupiscentia, sine jucundæ, & ad profecutionem potius moventes, quàm aversionem (in quo differt concupiscentia ut plurimum saltem, à metu) videmus nihilominus homines subinde cum quadam renitentia, & metu malorum, tum temporalium, tum æternorum, voluptates suas & concupiscentias explere, & ita hæc facere jucundè, ut aliquid admiscetur molestiæ; ergo est quoddam involuntarium etiam in ipso actu peccaminoso seu fine ut vestito illis circumstantiis mali, actum namque illum apprehendunt ut illorum malorum causam, & consequenter etiam ut malum, sequenon tantum ad mala inde sequentia, sed ad hunc etiam actum, ut illorum causam, habent renisum; sicut homines plerumque ex metu gehennæ actus suos malos detestantur, quatenus sunt offensâ Dei & malorum illorum radix & origo.

Quæres: utrum concupiscentia augeat an minuat voluntarium. Primum affirmat Salas d. 3. n. 88. & alij: secundum Vasquez d. 28. cap. 4. cum alijs, quod videtur probabilius, tum quia id expressè docet S. Thomas q. 77. a. 1. dicens, Passio minuit voluntarium, tum quia, ut supra diximus d. 86. sect. 4. liberum est magis voluntarium quàm necessarium: cum ergò secundum omnes passio minuat libertatem, imò aliquando tanta sit, ut eam planè tollat, minuit etiam voluntarium, licet efficiat, ut majore promptitudine, & etiam intensione feratur quis in objectum; in hoc enim non consistit magis voluntarium, ut loco citato diximus, cum & bruta in his interdum superent homines, quæ tamen, ut constat, non magis operantur voluntariè, quàm homines. Vnde hîc in viâ, quidquid est, sive cognitio, sive aliud quodecumque quod minuit indifferentiam ad oppositum, minuit similiter, saltem ex hoc capite, rationem voluntarij, licet aliundè, seu occasionaliter possit eam augere, ut cognitio perfecta boni & mali moralis minuit tentationes, & hoc modo indirectè & remotè facit magis voluntarium: passio nihilominus, ut diximus, voluntarium directè minuit.

Dices: passio est intrinseca homini, ergo nec causare potest involuntarium, nec minuire voluntarium. Respondetur, licet passio sit intrinseca homini, non tamen est intrinseca voluntati; Unde quidquid sit, utrum respectu hominis, ut includit partem sensitivam, motus ille sit minus voluntarius, nihilominus

Concupiscentia antecedens est consequens.

II.
Concupiscentia licet ut plurimum causet voluntarium, interdum tamen causat involuntarium.

III.
Declaratur quo pacto concupiscentia subinde causat involuntarium.

IV.
Concupiscentia minuit voluntarium.

Passio minuit libertatem, & consequenter voluntarium.

V.
Licet passio sit intrinseca homini non tamen est intrinseca voluntati.

nihilominus respectu voluntatis certum videtur cum esse minus voluntarium, passio quippe ex qua oritur, esto appetitui sit intrinseca, voluntati tamen, ut dixi, est extrinseca. Unde quantumvis voluntarium imperfectum, seu actus appetitus sensitivi non sit minus voluntarius ratione passionis, voluntarium tamen perfectissimum, seu actus voluntatis est minus voluntarius, imò aliquid sibi admixtum habet involuntarii.

Voluntarium duplex, Appetitus & voluntatis.

VI. Urgebis: in sententiâ potentias ab animâ non distinguente, appetitus non distinguitur à voluntate, ergo actus qui est intrinsecus appetitui, erit etiam intrinsecus voluntati. Respondetur, quamvis in illâ opinione appetitus & voluntas non distinguantur realiter, distinguuntur nihilominus formaliter, seu virtualiter, & anima ut appetitiva hoc modo distinguitur à se ut volitivâ. Deinde, hæc duæ series operationum, sensibilem scilicet & rationale, sunt in tam diverso genere, ut quamvis illæ his subserviant, merito tamen ijs cenferi possint extrinsecæ, quod sufficere videtur ad minuendum voluntarium.

VII. Licet verò nonnulla minuere subinde queant rationem voluntarii, & liberi, non tamen minuunt rationem meriti vel demeriti, sed potius possunt eam augere, cum aliunde defumi possit ratio meriti aut demeriti, ut ex intensione, & diuturnitate, vel etiam frequentia actuum, si simpliciter maneat libertas.

VIII. Quando autem Sanctus Thomas hic q. 7. corpore ait concupiscentiam non causare involuntarium, sed magis facere aliquid voluntarium, solum vult concupiscentiam hominem ab objecto illo non avertere, sed efficere ut majore propensione & pondere in illud feratur, licet minus liberè, & hoc sensu minus voluntariè, ut diximus. Ob eandem etiam rationem actus imperatus est minus voluntarius, quàm imperans, & electio quàm intentio, quia minor in his est libertas.

SECTIO TERTIA.

De involuntario ex ignorantia.

I. IGNORANTIA quoad præsens dividi potest in eam quæ est causa, & quæ non est causa actus. Ad quod cum Theologis communiter, notandum ex S. Thoma hic q. 6. art. 8. corpore, ignorantiam de qua hic est sermo, triplicem esse posse: antecedentem, quæ est causa actus, & impediri non potuit, ut cum quis adhibita debita diligentia emittens sagittam occidit amicum, autumans esse feram, sagittam aliàs non emissurus: consequentem, sic dictam, non quod sequatur rem jam factam, sed quia ex aliqua aliâ volitione oritur, per quam scilicet non vult inquirere, & si magna sit negligentia, vocatur ignorantia crassa, vel supina; ut cum quis non interrogans, cum facile possit, & debeat de quibusdam circumstantiis, actionem malam facit, violat exempli gratia jejuniû, non interrogans de diebus jejuniû, cum tamen suspicetur dies illos appropinquare: quod si eo animo interrogationem omittat, ne sciat tempus jejuniû, vocatur ignorantia affectata.

Ignorantia antecedens.

Ignorantia consequens.

Ignorantia crassa, seu supina.

Ignorantia affectata.

Ignorantia concomitans.

II. Tertia ignorantia est concomitans; quæ nimirum nec est causa cur actio fiat, nec si abesset, impediret quo minus adhuc fieret, ut cum quis, inquit S. Thomas, existimans tali loco latere fe-

ram emittit sagittam & occidit inimicum, quam tamen actionem non minus exerceret, si sciret illic esse inimicum: hæc proinde ignorantia vocatur concomitans, quia nullo modo influit in actionem. Dicuntur itaque ignorantia antecedens, subsequens & concomitans ob diversum modum & respectum, quo se habent ad effectum, seu volitionem agendi.

Ad has divisiones ignorantie reducuntur aliæ, ut ignorantia voluntaria & involuntaria, culpabilis & inculpabilis, vincibilis & invincibilis, & similes. Hæc, inquam, omnes ignorantie sub aliquâ ex præcedentibus, antecedente scilicet, consequente, vel concomitante supinâ seu crassâ, vel affectatâ continentur: de quibus proinde hic plura non adjiciam.

Tres aliæ restant ignorantie divisiones, quæ quamvis ad hunc locum proprie non spectent, ad plenioram tamen ignorantie cognitionem hic eas adjiciam. Prima est ignorantia negationis & prave dispositionis. Illa, si sumatur physicè, est negatio omnis cognitionis circa rem aliquam, & vocatur nescientia; sumpta tamen moraliter, est tantum negatio scientie seu cognitionis circa rem aliquam moraliter debite: si verò non sit tantum negatio scientie, sed error circa rem aliquam, quæ ignoratur, dicitur ignorantia prava dispositionis, idque vel physicè (omnis quippe error est mala hominis, seu anime dispositio), & coincidere videtur cum conscientia erronea) vel etiam prava moraliter, si nimirum sit voluntaria.

Dividitur insuper ignorantia in eam quæ opponitur constanti scientie, seu cognitioni veluti habituali, & in eam quæ privat actuali advertentia, vocarique solet inconsideratio & oblitio; à nonnullis denique appellatur ignorantia actualis.

Tertia tandem ignorantie divisio est in ignorantiam juris & facti. Per jus verò hic intelligi solet præceptum quodcumque, aut lex tum humana, tum etiam divina, sive naturalis sive positiva. Utrum autem lex seu jus naturale ignorari possit necne, dicetur postea, & utrum vincibiliter an invincibiliter. Ignorantia facti est, cum vel res ipsa, vel aliqua illius circumstantia ignoratur; utraque enim hæc ignorantia facere potest involuntarium.

III.

Varia divisiones ignorantia.

IV.

Ignorantia negationis, & prava dispositionis.

Ignorantia prava dispositionis est conscientie erronea.

V.

Ignorantia actualis, seu inconsideratio.

VI.

Ignorantia juris & facti.

SECTIO QUARTA.

De ignorantia antecedente.

HIS ergo positis dicendum cum S. Thoma, ignorantiam antecedentem causare involuntarium simpliciter: consequentem causare voluntarium absolute, & involuntarium secundum quid: concomitantem nec causare voluntarium nec involuntarium, sed non voluntarium, formaliter scilicet in ratione non voluntarii, nam in actum ipsum nullo modo influit, nec cum causat, cum eodem modo poneretur ille actus, licet ignorantia hæc abesset.

Prima pars conclusionis probatur, ignorantia enim illa antecedens facit, ut hæc amici occisio non sit ei voluntaria, & cum ex aliâ parte uniusquisque inclinationem habeat ad non occidendum amicum, censetur hic actus ei involuntarius; ille etenim affectus actionem hanc impediret, si adesset circumstantie illius cognitio. Unde hæc ignorantia, licet non directè, per accidens tamen actionem

I.

Ignorantia antecedens causat involuntarium, consequens causat voluntarium, concomitans non voluntarium.

II.

Ostenditur ignorantiam antecedentem causare involuntarium.